

Document	Archeologisch Advies		
Plangebied	Voorontwerp Bestemmingsplan DEK-terrein, Medemblik, gemeente Medemblik		
Adviesnummer	17095		
Opsteller(s)	J. van Leeuwen (archeoloog), B.C. ter Steege (senior archeoloog) & C.M. Soonius (regio-archeoloog)		
Datum	11-05-2017		

Advies	<i>Eventueel</i>		
	Archeologische begeleiding		(kosten initiatiefnemer)
	<i>Indien begeleiding niet noodzakelijk blijkt</i>		
	Vrijgeven onder voorwaarde:		
	Monitoring werkzaamheden		(kosteloos)
Vervolgtraject	Archeologie West-Friesland verzoekt om overleg te plegen met de initiatiefnemer om verdere stappen door te nemen.		
	B.C. ter Steege (senior archeoloog)		06-52897057

Archeologisch Advies

1. Inleiding

Op verzoek van de gemeente Medemblik (Ivan de Boer) is gekeken naar het aspect archeologie met betrekking tot het voorontwerp Bestemmingsplan Woningbouw DEK-terrein Medemblik in Medemblik, gemeente Medemblik. Witteveen+Bos Raadgevende Ingenieurs B.V. heeft op 17 maart 2017 de Toelichting Concept 02 aangeleverd (referentie WNM2-1/17-003.945).¹

Onderstaand advies valt uiteen in twee delen. Ten eerste wordt de bestaande tekst in het voorontwerp bestemmingsplan becommentarieerd en aangevuld (paragraaf 2). Daarna wordt een aanvullend advies voor gegeven voor nog niet eerder onderzochte delen van het plangebied (paragraaf 3-4).

¹ Meijhuis 2017.

Afbeelding 1. Het plangebied op de verbeelding van het voorontwerp bestemmingsplan (Meijhuis 2017).

2. Voorstel voor tekstparagraaf en wijziging afbeelding

Cultuurhistorie

In paragraaf 4.7 van het voorontwerp bestemmingsplan wordt de cultuurhistorie en archeologie binnen het plangebied behandeld. De cultuurhistorische toelichting is zeer summier. Onderstaande (cultuur)historische tekst over het plangebied kan worden opgenomen. De tekst is afkomstig uit de archeologische quickscan, met aanvulling betreffende de Westfriese Omringdijk²:

Op de oudste stadsplattegrond van de stad Medemblik is de locatie van het plangebied nog net zichtbaar (afb. 2). Op de kaart zijn twee molens afgebeeld, onderdeel van het windmolencomplex van vier molenkolken dat polder De Vier Noorder Koggen zou drooghouden. Waarschijnlijk zijn deze twee molens hier na 1552 geplaatst.³ Ten noorden van de molens, direct tegen de dijkteen aan, staan twee gebouwen weergegeven. Aan de hand van de kaart is het niet mogelijk een uitspraak te doen over de aard van de gebouwen. Het noordelijk deel van het plangebied bestaat uit water.

² Van Leeuwen, Soonius & Bartels 2016; Olthof e.a. 2009.

³ Alders 2009, 86.

Afbeelding 2. De locatie van het plangebied DEK-terrein (zwarte cirkel, bij benadering) op de kaart van Van Deventer (ca. 1560, collectie NHA).

Op een anonieme schets van de stad uit 1588, is zichtbaar dat de molenkolk is uitgebreid tot vijf poldermolens (afb. 3). Waarschijnlijk zijn in 1584 twee exemplaren bijgebouwd en in 1585 nog een derde. Deze molens zouden tot de sloop in 1908 blijven bestaan.⁴ Opvallend aan de schets is dat het gebied rondom de molenkolk in gebruik is als schans in de belegering van de stad: de Oosterschans. De gebouwen bij de dijk zijn op de schets verdwenen.

De situatie blijft nagenoeg onveranderd gedurende de daaropvolgende eeuwen. Op een kaart van het Hoogheemraadschap uit 1745 zijn de vijf oorspronkelijke molens nog steeds zichtbaar, nu aan beide kanten uitgebreid met nog meer poldermolens (afb. 4). De kaart is gebaseerd op metingen uit de periode 1660-1679 en geeft in feite de situatie in die periode weer.

⁴ Alders 2009, 87.

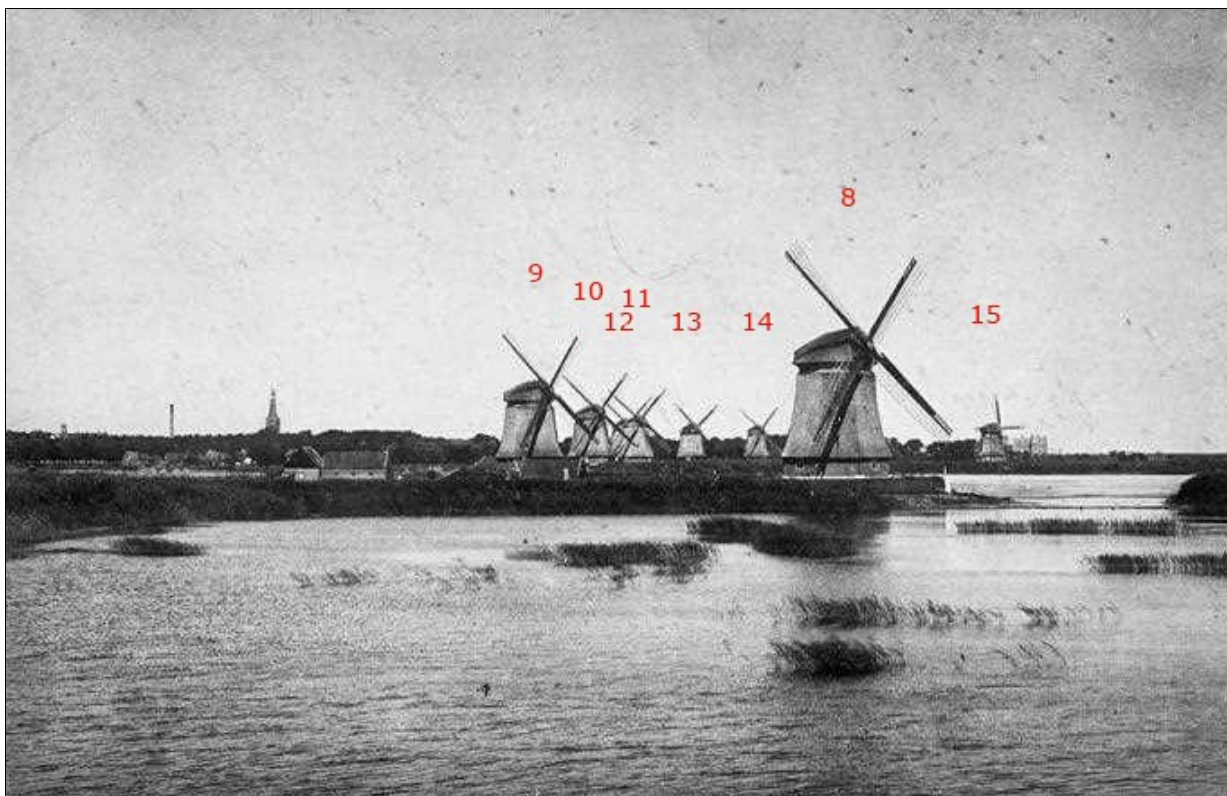

Afbeelding 3. De locatie van het plangebied DEK-terrein (zwarte cirkel, bij benadering) op een anonieme schets (1588, collectie Rijksmuseum). Het noorden is links.

Afbeelding 4. De locatie van het plangebied DEK-terrein (rode cirkel, bij benadering) op de "Kaart van Uitwaterende Sluizen" van het Hoogheemraadschap (gepub. 1745, collectie HHNK). Het noorden is links.

Op de kadastrale minuutkaart uit 1825 is voor het eerst met enige precisie de locatie van de molens te bepalen (afb. 5). Eén van de molens valt in het geheel binnen het plangebied. Deze molen is waarschijnlijk tussen 1551 en 1570 gebouwd en in 1908 gesloopt (molendatabase.nl, molen 14 van De Vier Noorder Koggen). Voor de rest zijn er enkele kleine gebouwtjes, waarschijnlijk bijgebouwen, zichtbaar. Op de oorspronkelijk aanwijzende tafel (OAT) worden deze bijgebouwen vermeld als 'een opstal gebouw op een erf'. De molens worden na de bouw van het stoomgemaal De Vier Noorderkoggen afgebroken (afb. 5).

Afbeelding 5. De molens van de Vier Noorderkoggen vlak voor sloop, ca. 1900 (medemblikactueel.nl). In rood de nummering van de molens: molen 13 en 14 vallen binnen het plangebied.

Het plangebied wordt aan de oostkant begrensd door de Westfriese Omringdijk, een provinciaal monument. De Westfriese Omringdijk is zeer bepalend voor het landschap in West-Friesland. Vanaf het jaar 1000 was in West-Friesland door de stijgende zeespiegel bedijking nodig. Vooral ter bescherming tegen stormvloed en springtij. De dijk werd opgetrokken in palen met enorme hoeveelheden zeewier en vlakbij afgegraven grond. Omdat de dijk regelmatig doorbrak zijn er op diverse plekken wielen (uitgesleten door het binnenstromende water na een dijkdoorbraak) en bochten ontstaan in de dijk. Hoewel de dijk in eerste instantie uit allerlei losse delen bestond, werd hij ongeveer in het van begin 14de eeuw gesloten.

De Westfriese Omringdijk met bijbehorende onderdelen is beschermd op grond van de provinciale monumentenverordening Noord-Holland. De Westfriese Omringdijk moet worden behouden als beschermd dijklichaam met bijbehorende beschermde onderdelen als wielen en kleiputten. Dit deel van de Westfriese Omringdijk is vanwege de ruime afstand tussen dijk en

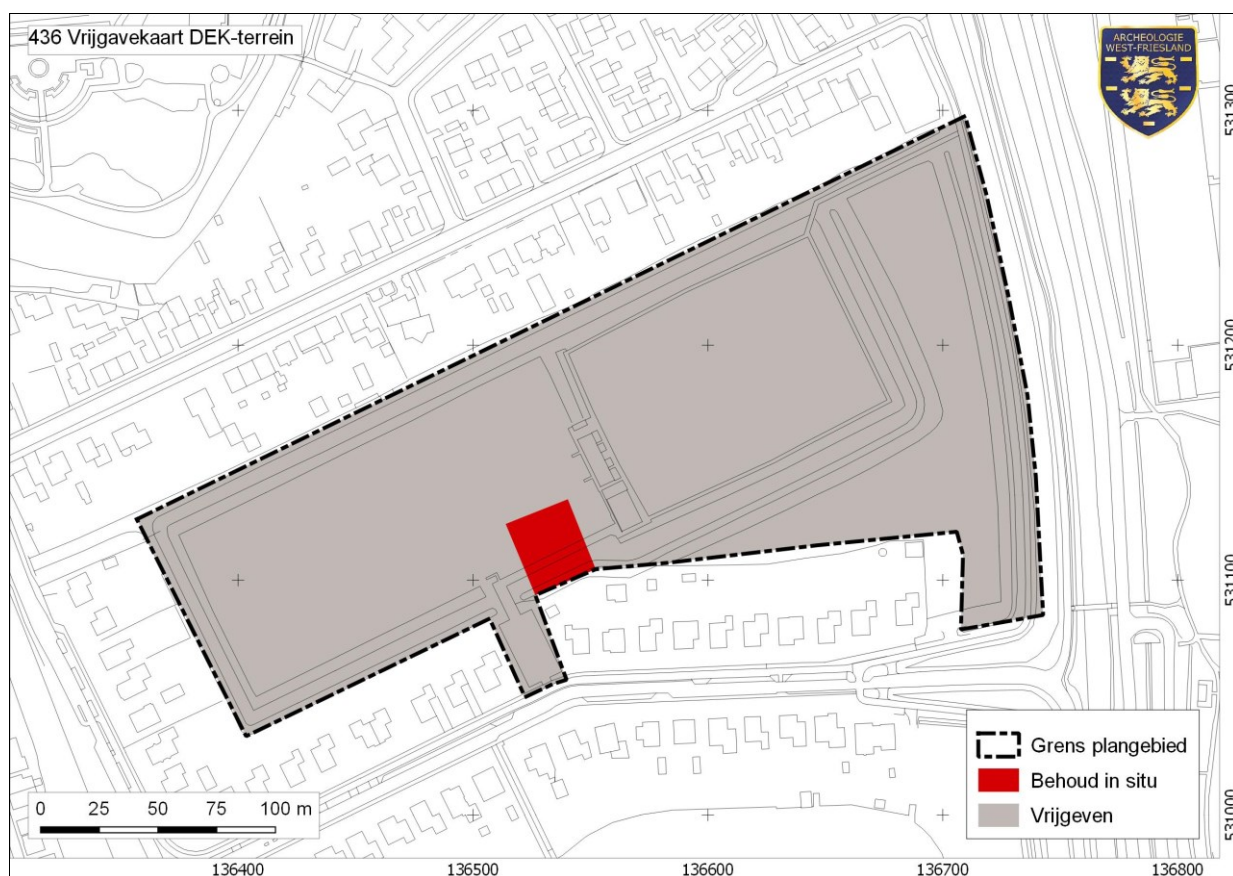
bebouwing nog zeer goed te onderscheiden.⁵ Het is wenselijk dit ruimtelijke effect in de toekomst te behouden. Voor de herkenbaarheid van de dijk is de continuïteit van het dijkprofiel, het behoud van het oorspronkelijke dijktracé en materiaalkeuze van belang.

Archeologie

De door het vooronderzoek aangetoonde nog aanwezige archeologische resten worden beschreven. In de tekst wordt een “dubbele schepmolen” genoemd, dit dient te worden gewijzigd in een “dubbele schepradmolen”.

Verder kan de volgende tekst worden verwijderd:

“Ook worden er in het uiterste oosten van het plangebied, ter hoogte van de huidige groenvoorzieningen, resten verwacht van bebouwing langs de dijk. Alhoewel hier geen veldonderzoek heeft plaatsgevonden, wordt ervan uitgegaan dat de sporen van bewoning nog in de bodem aanwezig kunnen zijn.”

Afbeelding 6. Vrijgavekaart van het DEK-terrein met het vrijgegeven deel (grijs) en het deel van het terrein waar behoud in situ wordt beoogd (rood, Ter Steege & Soonius 2016).

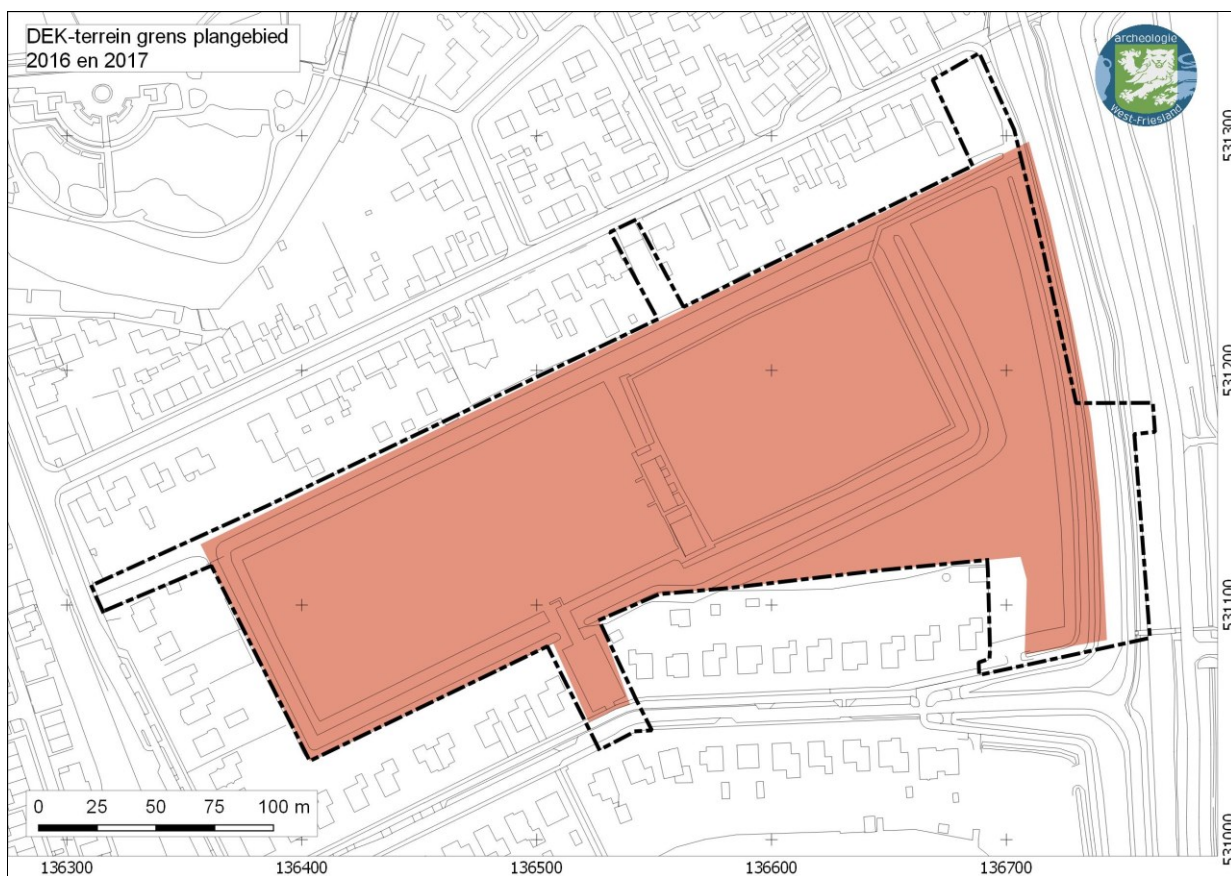
De archeologische waarden binnen het plangebied (de molenplaats) zijn middels het vrijgavedocument en de daaropvolgende dubbelbestemming Waarde - Archeologie beschermd. In het vrijgavedocument wordt, afgezien van de molenplaats, het gehele plangebied vrijgegeven m.b.t. archeologie. Het is dus niet nodig in het oosten van het

⁵ Olthof e.a. 2009, 38.

plangebied nog een dubbelbestemming Waarde – Archeologie op te nemen. Dit dient ook te worden gewijzigd in afbeelding 4.8. De afbeelding uit het vrijgavedocument kan hier worden overgenomen (afb. 6).

3. Eerder onderzoek

Begin 2016 zijn reeds een archeologische quickscan en een veldtoets (boringen) uitgevoerd voor het DEK-terrein.⁶ In augustus 2016 is op het terrein een inventariserend onderzoek in de vorm van proefsleuven (IVO-P) uitgevoerd, waarbij resten van een dubbele schepgrad watermolen uit de 16de eeuw zijn aangetroffen. Na afloop van het onderzoek is geadviseerd de locatie van de molen te beschermen, de rest van het plangebied is vrijgegeven m.b.t. archeologie (afb. 6).⁷

Afbeelding 7. De grens plangebied uit 2016 (rood vlak) vergeleken met de grens plangebied zoals deze wordt gehanteerd in het Voorontwerp Bestemmingsplan Woningbouw DEK-terrein Medemblik (zwarte stippellijn). De witte delen binnen de zwarte stippellijn zijn nog niet archeologisch beoordeeld.

4. Wijziging grens plangebied en aanvullend advies

Bovenstaande archeologische adviezen en onderzoeken zijn uitgevoerd op basis van de grens plangebied zoals deze in 2016 door de gemeente is aangeleverd. In het voorontwerp bestemmingsplan wordt een andere grens plangebied gehanteerd. Omdat deze op sommige

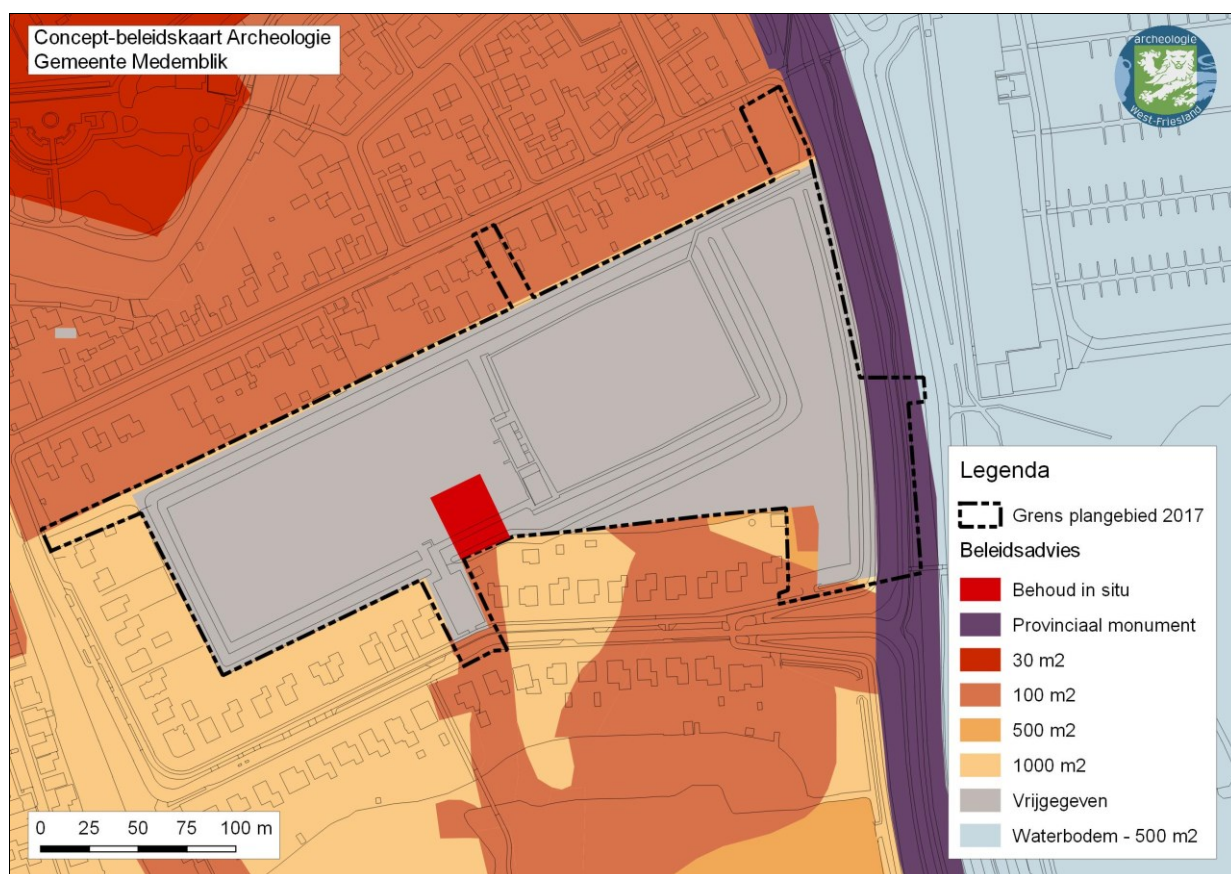
⁶ Van Leeuwen, Soonius & Bartels 2016.

⁷ Ter Steege & Soonius 2016.

locaties buiten de oude grens plangebied treed, wordt hieronder een aanvullend advies geformuleerd voor de nieuwe delen (afb. 7).

Op de concept-beleidskaart archeologie van de gemeente Medemblik is zichtbaar dat verschillende delen van het uitgebreide plangebied binnen een zone vallen met een vrijstellingsgrens van 100 m² (afb. 8). In het oosten valt een deel van het plangebied binnen het provinciaal monument de Westfriese Omringdijk (WFR 246A). Binnen dit monument geldt een hoge archeologische waarde en dient bij alle bodemroerende werkzaamheden het aspect archeologie te worden meegewogen. De overige delen hebben een vrijstellingsgrens van 500 en 1000 m².

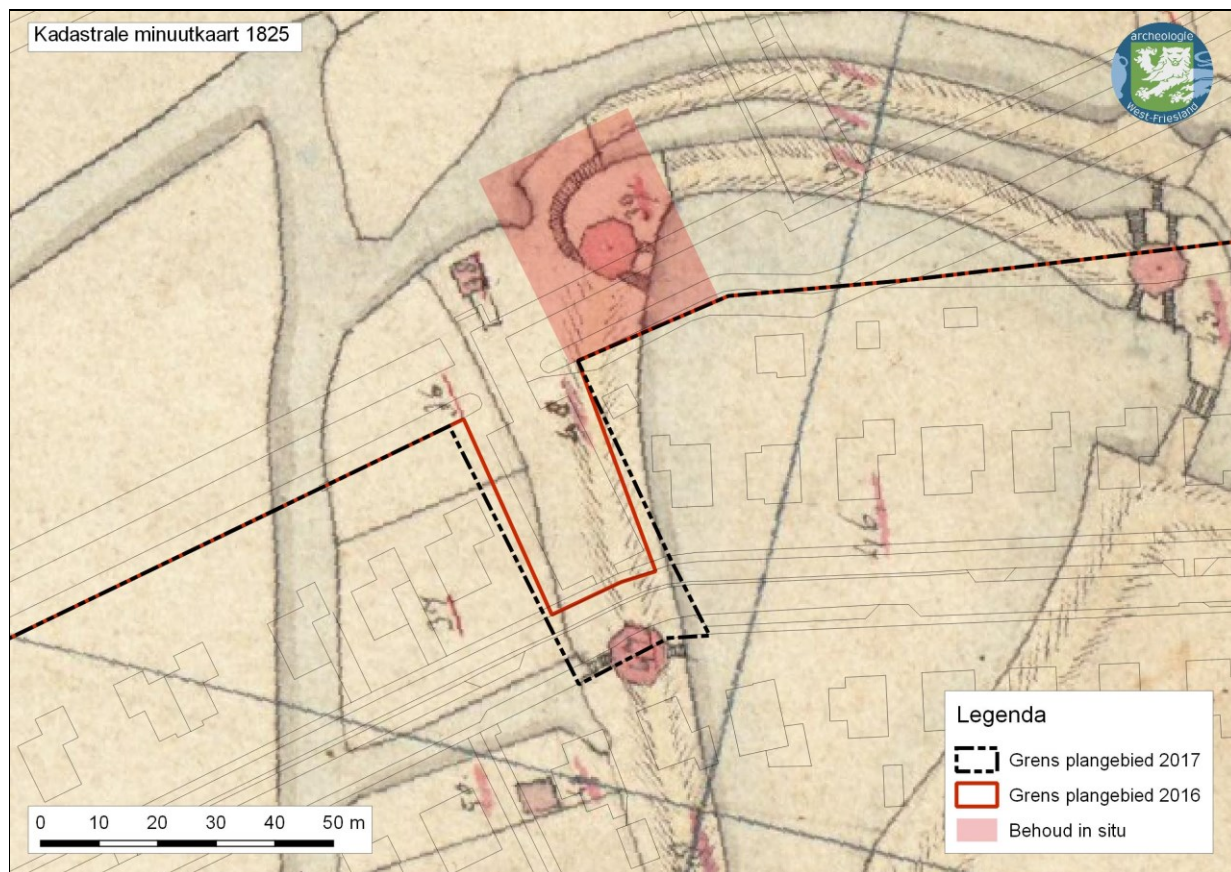
Aan de noordzijde van het plangebied wordt sinds de late 18de of vroege 19de eeuw gewoond. Dit blijkt uit het historische kaartmateriaal van het gebied. Op één locatie is binnen het plangebied bewoning zichtbaar (afb. 9). In de Oorspronkelijk Aanwijzende Tafel staat dat op het perceel een boomgaard met tuinhuis aanwezig was, in eigendom van Pieter Zwagerman, een landman. Het tuinhuis valt deels binnen het plangebied.

Afbeelding 8. De grens plangebied uit 2017 (zwarte stippellijn) op de concept-beleidskaart archeologie van de gemeente Medemblik.

De begrenzing aan de zuidzijde van het plangebied is ook uitgebreid. Op de locatie van aansluiting op de Vlietsingel valt nu aan de zuidzijde een gedeelte van watermolen 13 binnen het plangebied (afb. 9). Tijdens werkzaamheden van het aansluiten van voorzieningen op het bestaande net, is het mogelijk dat resten van molen 13 worden aangetroffen. Mogelijk verkeren deze resten in nog betere staat dan die zijn aangetroffen bij molen 14, omdat er geen gegevens bekend zijn van (diepgaande) sloop. Uit een vermelding uit 1585 blijkt dat molen 13

in 1584 is gebouwd.⁸ Net als molen 14 werd molen 13 vóór 1863 vervijzeld. In 1908 werd de molen voor afbraak verkocht, nadat deze overbodig was geworden door de bouw van stoomgemaal De Vier Noorderkoggen. Binnen dit deel van het plangebied geldt een hoge waarde voor resten uit de Nieuwe Tijd vanaf 1584.

Afbeelding 9. De grens plangebied uit 2017 (zwarte stippellijn) op de concept-beleidskaart archeologie van de gemeente Medemblik.

De oostzijde van het plangebied valt gedeeltelijk binnen de Westfriese Omringdijk, een provinciaal monument van hoge archeologische waarde. Het monument is beschermd tegen bodemingrepen. De dubbelbestemming Waarde – Archeologie dient in het bestemmingsplan te worden opgenomen. De contour van de dubbelbestemming kan van het monument worden overgenomen (zie afb. 11). Binnen het provinciaal monument geldt een hoge waarde voor vindplaatsen uit de Late Middeleeuwen en Nieuwe Tijd. Volgens de huidige plannen zal de Westfriese Omringdijk niet worden verstoord tijdens het realiseren van een aansluiting. Voor het realiseren van een ontsluiting zal alleen grond worden opgebracht.⁹ De waarde blijft dus behouden.

⁸ Alders 2009, 86-87.

⁹ Persoonlijke mededeling Ivan de Boer, projectassistent DEK-terrein, gemeente Medemblik, 20-04-2017.

5. Conclusie

In het voorontwerp Bestemmingsplan Woningbouw DEK-terrein Medemblik is t.o.v. het archeologisch advies en onderzoek in 2016 een nieuwe grens plangebied gehanteerd. Omdat de grens plangebied ruimer is dan de voormalige grens, is een aanvullend advies opgesteld voor de nieuwe delen.

Een voorstel voor de wijziging van een deel van de tekst en een afbeelding staat beschreven in paragraaf 3.

6. Advies

Het aanvullend advies valt uiteen in drie delen:

Zones aan noordkant plangebied, aansluiting op Oostersingel:

Gezien de zeer geringe mate van bebouwing binnen de contouren van het plangebied en de relatief korte bewoningsgeschiedenis langs de Oostersingel, is nader archeologisch onderzoek in dit deel van het plangebied niet noodzakelijk.

Archeologie West-Friesland adviseert de voorgenomen bodemingrepen in dit deel van het plangebied vrij te geven m.b.t. archeologie.

De voorgenomen ingreep is vrijgesteld van archeologisch onderzoek. Ten behoeve van het doen van waarnemingen dient wel in de omgevingsvergunning te worden opgenomen dat Archeologie West-Friesland toekomstige graafwerkzaamheden wil monitoren.

Voor het monitoren van de graafwerkzaamheden worden geen kosten in rekening gebracht en dit zal niet tot noemenswaardige vertragingen leiden. Vondstmateriaal dat bij het uitvoeren van het werk wordt aangetroffen is (conform de Erfgoedwet, § 5.4, artikel 5.10) eigendom van de Provincie Noord-Holland en zal door Archeologie West-Friesland worden aangeleverd aan het Provinciaal Depot van Bodemvondsten te Castricum.

Het is van belang dat Archeologie West-Friesland minstens een week van tevoren wordt geïnformeerd over de start van de werkzaamheden (Aad Weel: tel. 06-52824909).

Voor dit deel van het plangebied hoeft geen dubbelbestemming archeologie in het bestemmingsplan te worden opgenomen.

Zone aan oostkant plangebied, Westfrieze Omringdijk:

Het plangebied incorporeert deels de Westfrieze Omringdijk, een provinciaal monument. De gehele Westfrieze Omringdijk is beschermd tegen bodemingrepen en heeft daarmee een vrijstellingsgrens van 0 m². Voor de huidige plannen zal binnen de dijk geen bodemroering plaatsvinden. De dubbelbestemming dient wel in het bestemmingsplan te worden opgenomen.

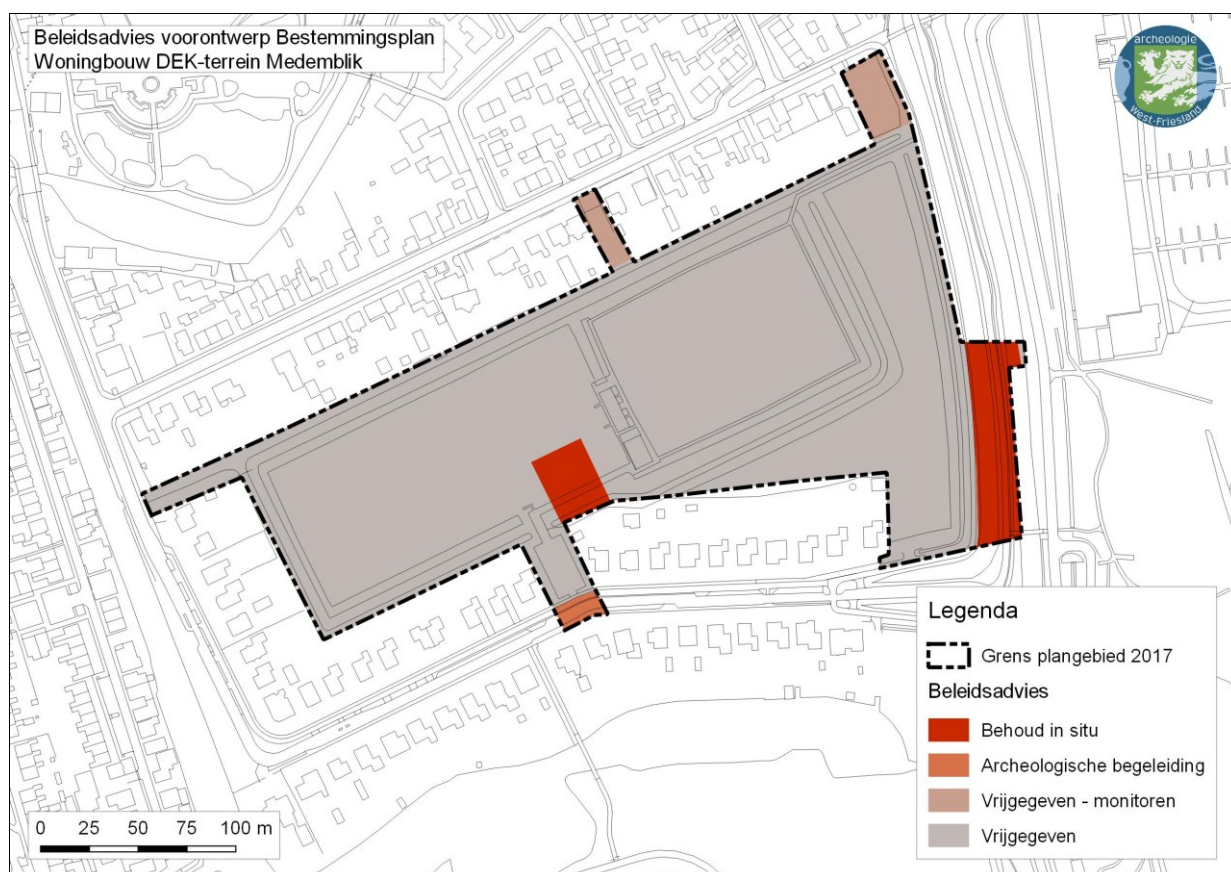
Zone aan zuidkant plangebied, aansluiting op Vlietsingel:

Op deze locatie wordt het voorzieningsnet van de nieuwbouwwijk aangesloten op de bestaande kabels en leidingen. Tussen 1584 en ca. 1908 heeft op deze locatie een molen gestaan, eerst een scheprad- en later een vijzelwatermolen. Molen 13 maakt onderdeel uit van hetzelfde systeem als molen 14, die is aangetroffen bij het vooronderzoek.

Op deze locatie geldt een hoge waarde voor archeologie en zijn zeer waarschijnlijk nog resten van de molen aanwezig. Indien op de locatie van de molen bodem wordt geroerd, adviseert Archeologie West-Friesland de bouwwerkzaamheden archeologisch te laten begeleiden. Een

archeologische begeleiding moet voldoen aan de kwaliteitseisen zoals die worden gesteld in de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie 4.0. Dat houdt in dat er een Programma van Eisen dient te worden opgesteld en dat eventueel aangetroffen archeologische sporen, voordat deze worden verwijderd, door daartoe bevoegde archeologen worden gedocumenteerd door middel van tekening, foto en beschrijving. Daarnaast wordt vondstmateriaal verzameld.

De begeleiding kan worden uitgevoerd door Archeologie West-Friesland, maar ook door een gecertificeerd archeologisch bedrijf. De kosten zijn voor de initiatiefnemer.

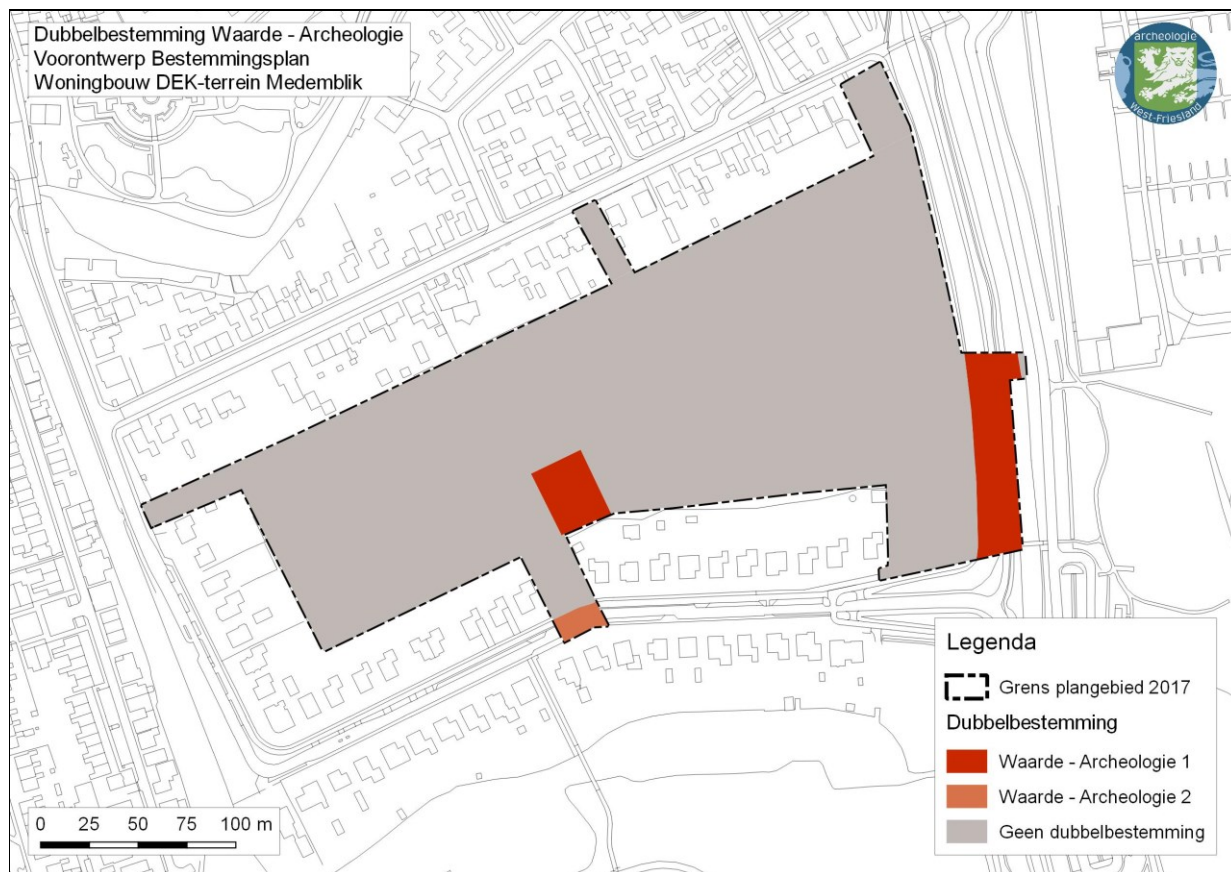

Afbeelding 10. De voorgestelde behouden, vrijgegeven en de nader te onderzoeken delen binnen het plangebied DEK-terrein in Medemblik, gemeente Medemblik.

Omdat het een ontwikkelingsgericht bestemmingsplan betreft, is het niet zinvol een dubbelbestemming archeologie op te nemen indien er vooraf aan de nieuwbouwplannen nog archeologisch onderzoek op het terrein wordt uitgevoerd. De zone waarin zich molen 13 bevindt wordt na uitvoering van een archeologische begeleiding vrijgegeven. Indien de begeleiding niet plaatsvindt, bijvoorbeeld doordat de waarden niet worden verstoord tijdens de voorgenomen werkzaamheden, dan dient de dubbelbestemming Waarde – Archeologie 2 wel in het bestemmingsplan te worden opgenomen.

Overige zones:

De overige zones betreffen randzones van gebieden die in het vooronderzoek zijn vrijgegeven, en kunnen daarom eveneens worden vrijgegeven. Een overzicht van de verschillende adviezen is weergegeven in afbeelding 6.

Afbeelding 11. De voorgestelde dubbelbestemmingen Waarde – Archeologie 1 binnen het plangebied DEK-terrein in Medemblik, **voor uitvoering van aanvullend onderzoek**.¹⁰

7. Bronnen

AHN2 (www.ahn.nl)

Alders, G., 2009: Windmolenarcheologie aan de Oosterdijk te Medemblik, in: *West-Friesland Oud & Nieuw, jaarboek 2009*, Hoorn, 83-98.

Archis 3.0

Burck, P. du & L.W. Dekker, 1975. De bodemgesteldheid van de Vier Noorder Koggen. *Stiboka-rapport 972*, Stichting voor Bodemkartering, Wageningen.

Leeuwen, J. van, C.M. Soonius & M.H. Bartels, 2016. DEK-terrein, Medemblik, gemeente Medemblik, *Archeologische Quicksan 15176*, Archeologie West-Friesland, Hoorn.

¹⁰ Zie 6. Advies - Zone aan zuidkant plangebied, aansluiting op Vlietsingel.

Meijhuis, L.H., 2017. *Toelichting Bestemmingsplan Woningbouw DEK-terrein Medemblik*, (Concept 02, WNM2-1/17-003.945), Witteveen+Bos Raadgevende Ingenieurs B.V., Deventer.

Noord-Hollands Archief

Olthof, B. e.a., 2009, *Beeldkwaliteitsplan Westfriese Omringdijk*, Provincie Noord-Holland, Haarlem.

Soonius, C.M. & J. van Leeuwen, 2016. Toelichting Beleidskaart Archeologie gemeente Medemblik. *West-Friese Archeologische Notities* 6. Archeologie West-Friesland, Hoorn.

Steege, B.C. ter & C.M. Soonius, 2016. DEK-terrein, Medemblik, gemeente Medemblik, *Vrijgavedocument Archeologie 15176*, Archeologie West-Friesland, Hoorn.

Westfries Archief